

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ ΠΑΡΑ Τῷ ΚΑΡΟΛῷ Γ. ΓΙΟΥΓΚ

Α' Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις.

Εἰς ἀντιθέσεις, αἷτινες συστοιχοῦσι πρὸς ἀλλήλας, ἐφιστῶσι τὴν προ-
σοχὴν οἱ Πυθαγόρειοι¹, ὁ Γκαίτε, ὁ Σέλλινγκ, ὁ Ἐγκελς κ.ἄ. Κατὰ τὸν Nico-
laus Casanus ἐν τῷ Θεῷ συμπίπτουν πᾶσαι αἱ ἀντιθέσεις (ὁ Θεὸς εἶναι
Coincidentia Oppositorum). Ἐν τῷ Θεῷ, ὅστις εἶναι τὸ ἀπόλυτον ὄν,
ἐνοῦνται καὶ αἰροῦνται αἱ ἀντιθέσεις τῶν πραγμάτων. Τὴν ἀντίθεσιν ὡς κινη-
τήριον ἀρχὴν τοῦ συμβαίνοντος ἐξαίρει ὁ Ἡράκλειτος. Κατ' αὐτὸν ἐν τῇ
ροῇ τοῦ γίνεσθαι τὸ πᾶν μεταβάλλεται εἰς τὸ ἐναντίον (γίνεσθαι τε πάντα
κατ' ἐναντιότητα). Περὶ τοῦ Ἡρακλείτου ὁ Κάρολος Γιούγκ λέγει τὰ ἀκό-
λουθα: « Ὁ παλαιὸς Ἡράκλειτος, ὅστις ἦτο τῷ ὄντι μέγας σοφός, ἔχει ἀνα-
καλύψει τὸν θαυμαστότατον τῶν ψυχολογικῶν νόμων· δηλαδὴ τὴν ρυθμιστι-
κὴν λειτουργίαν τῶν ἀντιθέσεων. Ὡνόμασε δὲ αὐτὸν *ἐναντιοδρομίαν*, δηλαδή,
ὅτι τὰ πάντα τείνουν εἰς τὸ ἐναντίον. Οὕτω π.χ. ἡ συμφῶνως πρὸς τὸν
λόγον (λογικὸν) διάθεσις τοῦ πολιτισμοῦ τείνει ἀναγκαίως εἰς τὸ ἐναντίον,
δηλαδή εἰς τὴν ἔξω τοῦ λόγου καταστροφὴν τοῦ πολιτισμοῦ κ.λ. ». Τὴν ἀντί-
θεσιν ὡς ὠδοῦσαν ἀρχὴν τοῦ συμβαίνοντος ἐξαίρει ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Ἐγκε-
λς, ὁ Τάρντε, καὶ ἄλλοι.

Τὸν νόμον δὲ τῆς ἀνελίξεως ἐν ἀντιθέσει, ὅστις ἰσχύει ἰδιαίτερος ἐν τῇ
ἱστορίᾳ, ἔρευνᾷ ἐκ τῶν νεωτέρων εὐρέως ὁ W. Wundt (*Grundriss der*
*Psychologie*⁵ 1902, σελ. 401, *Logik* II, 1958, σελ. 282, *Einführung in*

-
1. Οἱ Πυθαγόρειοι παραθέτουν τὸν ἀκόλουθον πίνακα θεμελιωδῶν ἀντιθέσεων:
πέρας καὶ ἄπειρον,	περιττὸν καὶ ἄρτιον.
ἐν καὶ πλῆθος,	δεξιὸν καὶ ἀριστερόν.
ἄρρεν καὶ θῆλυ,	ἡρεμῶν καὶ κινούμενον.
εὐθὺ καὶ καμπύλον,	φῶς καὶ σκότος.
ἀγαθὸν καὶ κακόν,	τετράγωνον καὶ ἑτερόμηκες.

die Psychologie 1911). Οὗτος ἐν σελ. 114 τοῦ τελευταίου τούτου βιβλίου γράφει τὰ ἀκόλουθα : « *Ἡ ἀρχὴ ἢ ὁ νόμος τῶν ἐπιτείνουσῶν ἀντιθέσεων* ἰσχύει πρὸ πάντων περὶ τῶν συναισθημάτων καὶ περὶ τῶν βουλημάτων. Πρὸς συναισθημά τι δηλαδὴ ἀντίκειται ἕτερόν τι : πρὸς τὴν ἡδονὴν ἢ λύπην, πρὸς τὴν διέγερσιν ἢ κατηρέμησης, πρὸς τὴν ἔντασιν ἢ χάλασιν κ.τ.τ. Ἄλλ' ὁ νόμος τῶν ἀντιθέσεων ἰσχύει καὶ εἰς εὐρύτερα φαινόμενα τοῦ πνευματικοῦ βίου. Οὕτω πρὸ πολλοῦ ἐμβριθεῖς ἱστορικοὶ παρετήρησαν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναπτύξει περιόδους ἀνόδου καὶ περιόδους καθόδου, καθ' ἃς ἐκάστοτε ἡ ἀκόλουθος φάσις σφοδρύνεται διὰ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν. Οὕτως ὁ ρωμαντισμός, ὅστις εἶχε τὴν κλίσιν νὰ λατρεύῃ τὴν φαντασίαν καὶ τὸ ποιητικῶς λαμπρυνόμενον παρελθόν, ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὸν διαφωτισμόν, ὅστις διακρίνεται διὰ τὴν διαύγειαν νοῦ καὶ θεωρεῖ τὸ παρὸν ὡς ὀριμώτατον καρπὸν ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως. Σαφέστατα τέλος καὶ εἰς βραχυτέρα κύματα κινεῖται ἡ ἐναλλαγὴ αὐτῆς τῶν ἀντιθέσεων εἰς τὰ γεγονότα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου κ.τ.λ. ».

Ἐκ τῶν νεωτάτων διακρίνουν ἱστορικὰς περιόδους κατ' ἀντίθεσιν ὁ Kurt Braysig¹, ὁ φιλόσοφος N. Berdiajew καὶ ἄλλοι.

Ὡσαύτως τὴν σημασίαν τοῦ νόμου τῶν ἀντιθέσεων ἐκ τῶν συγχρόνων ἐξαίρει ὁ K. Jaspers (Κάρολος Γιάσπερς). Παραθέτομεν χωρὶα τινὰ εἰλημμένα ἐκ τοῦ περισπουδάστου συγγράμματος αὐτοῦ « *Allgemeine Phychopathologie* ». ἔκτῃ ἔκδοσιν 1953, σελ. 508, 586, 636 : « *Ἡ πραγματικότητα ἐμφανίζεται ὡς παιδιὰ ἐναντιουμένων δυνάμεων, αἵτινες ἔχουν ἐκάστοτε ἀποτελέσμα τι δι' ἀποκλείσεως, διὰ συμβιβασμοῦ ἢ διὰ συνθέσεως. Ἐλατῆρια κινουῖσι κατ' ἀντιθέτους δυνατότητας, ἐξ ὧν ἐν τῇ ἐκλογῇ ἀκολουθεῖται ὀρισμένη κατεύθυνσις τοῦ βούλεσθαι. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀντίθεσις καὶ ἀντίφασις εἶναι μόνον βῆμά τι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἥτις αἶρει ἀμφοτέρως κ.τ.λ.* » — « *Θεμελιώδης μορφή τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἡ κίνησις ἐν ἀντιθέσεσιν, δι' ἀντιθέσεων εἰς τὴν σύνθεσιν ἢ εἰς τὴν ἐκλογὴν, συντόμως ἢ διαλεκτικῇ ἀνέλιξις κ.τ.λ.* » — « *Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀναγκαστὴ σύνθεσις ἀντιθέτων, ὡς αὕτη συντελεῖται ἐν παντὶ ἐμβίῳ ὄντι, ὅχι μόνον ἡ ἀναγκαία, ὡς τοιαύτη δὲ καὶ καταληπτὴ διαλεκτικῇ - συνθετικῇ κίνησις τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ἀγὼν ὁρμώμενος ἐξ αὐτῶν τῶν ριζῶν, ἐκ τῶν πηγῶν αὐτοῦ... Ὁ ἄνθρωπος ὡς ζῶν ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεταμένων σχέσεων καταβολῆς καὶ περιβάλλοντος, ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τεταμένων σχέσεων ἰδικῆς του βουλήσεως καὶ ὁμαδικῆς βουλήσεως, ὡς ὅν νοοῦν ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τεταμένων σχέσεων ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, ὡς πνεῦμα ἵσταται ἐν τῇ κινήσει, ἥτις ἐποικοδομεῖ δι' ἀντιθέσεων κ.τ.τ.* Ἀντιθέσεις ἔχουσαι σημασίαν ὑπαρξικὴν εἶναι αἱ ἀντιθέσεις πίστεως καὶ

1. Ἴδε τὸ βιβλίον ἡμῶν « *Χαρακτηρισμός τῆς ἐποχῆς μας* ».

ἀπιστίας, ἀφοσιώσεως καὶ πείσματος, νόμος τῆς ἡμέρας καὶ πάθος πρὸς τὴν νύκτα, βούλησις τοῦ ζῆν καὶ ὁρμὴ πρὸς θάνατον κ.τ.λ. ».

Β'

Ἐκ τῶν νεωτέρων μεγάλων ψυχολόγων, ρητῶς ἀναφερόμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἑρακλείτου, ἐξαίρει ὡσαύτως τὴν μεγάλην σημασίαν τοῦ προβλήματος τῶν ἀντιθέσεων ὁ Κάρολος Γιούγκ (Carl G. Jung). Περὶ τοῦ προβλήματος τούτου κατὰ τοῦτον θὰ πραγματευθῶμεν νῦν ἐυρύτερον πῶς.

Μεγάλοι τοῦ βίου δυσχέρεται ἀναγκάζουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ζήτησιν τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων αὐταὶ ἤθελον ὑπερνικηθῇ. Οὕτω δὲ περισσότερα καὶ ἀντίθετα βιώματα γίνονται συνειδητά. Εὐθύς ὥς περίστασις τις τῆς ζωῆς ἤθελεν ἐμποδίσαι τὴν ἀκώλυτον, τὴν ἀνεπίγνωστον, ἥ, ὥς συνήθως λέγεται, τὴν κατ' ἐνστικτον πλήρωσιν βιοτικῆς τιнос ἀνάγκης, γίνονται συνειδητὰ διανοήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται κατὰ νέον τρόπον ἡ πλήρωσις αὐτῆς. Οὕτω γεννῶνται προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρότερον, ὅτε ὁ βίος συνετελεῖτο ἀσυνειδήτως, ἦσαν ἄγνωστα. Εἶναι δὲ τὰ προβλήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα οὕτε ὁ πρωτόγονος εἶχεν, οὕτε τὸ νήπιον ἔχει, συνδεδεμένα μὲ τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀμφιβολίας. Ταῦτα δὲ χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὸν πολιτισμόν. Ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος δηλαδὴ ἔχει πρὸ ἑαυτοῦ συνεχῆ σειρὰν προβλημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀσχολῇται, προσπαθῶν νὰ εὕρῃ λύσιν αὐτῶν. Ἀποτελεῖται δὲ πᾶν πρόβλημα ἐξ ἀντιθέσεων, τὸ ἕτερον τῶν μελῶν τῶν ὁποίων ἦτο ἤδη συνειδητόν. Πεῖραν τοῦ προβλήματος λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος, εὐθύς ὥς ἤθελε γίνεαι συνειδητόν καὶ τὸ ἕτερον μέλος τῆς ἀντιθέσεως. Λύσις δὲ τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ συνειδητὴ ἀναγνώρισις καὶ τοῦ ἑτέρου μέλους, κατ' ἀκολούθιον δὲ ταύτης ἡ εὐρεσις τρίτου συγκειμένου ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μελῶν. Τούτου γενομένου γεννᾶται νέον πρόβλημα διὰ τῆς ἐκ τοῦ ἀσυνειδήτου ἀνόδου εἰς τὴν συνειδήσιν νέου τινὸς βιώματος, τὸ ὁποῖον διατελεῖ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἤδη συνειδητόν ἀποτέλεσμα τῆς λύσεως τοῦ προηγηθέντος προβλήματος, εἴτε αὕτη ἔγινεν ἐπιτυχῶς διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀμφοτέρων τῶν μελῶν καὶ τῆς εὐρέσεως νέου τινός, εἴτε ἀνεπιτυχῶς διὰ τῆς ἀναγνώσεως μὲν τοῦ ἑτέρου, ἀπωθίσεως δὲ τοῦ ἄλλου.

Κατὰ ταῦτα θεμελιώδεις σχέσις τοῦ ἀσυνειδήτου πρὸς τὴν συνειδήσιν εἶναι ἡ τῆς ἀντιθέσεως. Νοοῦνται δὲ ἐνταῦθα τὰ μέλη τῆς ἀντιθέσεως οὐχὶ ὥς ἀντιφατικά, ὥς αἴροντα δηλαδὴ ἄλληλα, ὥς π.χ. συμβαίνει ἐν τῇ ἀντιφατικῇ προτάσει « ὁ χῶρος εἶναι πεπεραμένος ἅμα καὶ ἄπειρος », ἀλλ' ὥς μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἅτινα ἄνευ ἀλλήλων οὐδὲν ἔχουν νόημα. Τὰ μέλη δηλαδὴ τῆς ἀντιθέσεως ἐνταῦθα δὲν ἀποκλείουν ἄλληλα, ἀλλὰ συνυπάρχουν

ἀναγκαίως, οὐδόλως εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐν ἄνευ τοῦ ἄλλου. Ἀμφότερα δὲ ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὴν ψυχικὴν ὁλότητα. Ἡ ἀντίθεσις, ἣτις κρατεῖ εἰς τὰ ψυχικὰ προβλήματα εἶναι οἷα ἡ τῶν δύο πόλων τοῦ μαγνήτου. Οὐδέτερος τῶν πόλων τούτων εἶναι νοητὸς ἄνευ τοῦ ἑτέρου, οὐδ' αὐτὸς ὁ μαγνήτης ὥς ὅλον.

Πᾶν συνειδητὸν γεγονὸς ἔχει ἀντίθετόν τι ἀσυνειδητον. Πρὸς πᾶσαν συνειδητὴν κατὰστασιν συστοιχεῖ ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ ἡ ἀντίθετος, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐν τῇ φύσει ἀναγκαίως πρὸς τὸ φῶς συστοιχεῖ τὸ σκότος, πρὸς τὴν ἡμέραν ἡ νύξ καὶ οὕτως ἀποτελεῖται τὸ εἰκοσιτετράωρον τοῦ ἡμερονυκτίου, πρὸς τὴν γέννησιν ὁ θάνατος καὶ οὕτως ἔχομεν τὸν ὅλον γήινον βίον, πρὸς τὸν ἄνδρα ἡ γυνή καὶ οὕτως ἔχομεν τὸν πλήρη ἀνθρώπινον βίον κ.τ.λ.

Ἀμφότερα τὰ μέλη εἶναι ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ βίος εἶναι βιώσιμος, ἂν ἡ πολιτικὴ αὕτη σχέσις τοῦ ἀσυνειδήτου πρὸς τὴν συνειδήσιν ἀναγνωρίζεται συνειδητῶς.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀναπτύσσεται ἐν τῷ μέσῳ εὐρέος περιβάλλοντος πάσχων καὶ πράττων, λαμβάνει πείραν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐν ταῖς ἀντιθέσεσιν ἔνδον καὶ ἔξω, πνεῦμα καὶ ὕλη, ἐλευθερία καὶ τάξις, ἀφοσίωσις εἰς τὸν ἕτερον καὶ αὐτοδιατηρησιὰ κ.τ.λ.

Πᾶν τὸ ἀνθρώπινον εἶναι σχετικόν, ἐπειδὴ τὰ πάντα ἔχουν ἀφετηρίαν τὴν ἀντίθεσιν διότι τὸ πᾶν εἶναι ἐκδήλωσις ἐνεργείας. Ἐνέργεια δὲ ἀναγκαίως ἀφορμᾶται ἐκ προηγηθείσης ἀντιθέσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐνέργεια. Πάντοτε ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ὑπάρχῃ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ὕψος καὶ βάθος κ.τ.τ., ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ συμβιβασμός, ὅστις ἀκριβῶς εἶναι ἐνέργεια.

Ὁ συμβιβασμὸς τῶν ἀντιθέσεων εἶναι ἐν τῶν σπουδαιωτάτων προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἐξωστρεφής, δηλαδὴ ὁ ζῶν μὲ συνειδήσιν ἐστραμμένην μᾶλλον πρὸς τὰ ἔξω, φέρει ἀσυνειδήτως, ἀνεπιγνώστως, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἔνδον στροφὴν. Πᾶς ἄνθρωπος φέρει ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ τὰς ιδιότητας τῆς γυναικός, τὴν *animam* αὐτοῦ, καὶ πᾶσα γυνὴ τὰς ιδιότητας τοῦ ἀνδρός, τὸν *animus* αὐτῆς¹. Πᾶς ἄνθρωπος, ὡς ὀφείλων νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὸν ἔξω κόσμον, ἀναπτύσσει πτυχήν τῆς συνειδήσεως, ἣτις εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὁμαδικῆς ψυχῆς τοῦ περιβάλλοντος, ἀναπτύσσει τὴν *Personam* αὐτοῦ, τὴν *προσωπίδα* αὐτοῦ. Αὕτη δὲ ἐν ὁμαλῇ ἀναπτύξει σημαίνει συμβιβασμὸν μεταξὺ αἰτόμου καὶ κοινωνίας, μεταξὺ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὄρων, οἵτινες πηγάζουν ἐκ τῆς ψυχικῆς συστάσεως τοῦ αἰτόμου.

1. Περὶ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων πραγματευόμεθα ἐν τῷ βιβλίῳ ἡμῶν «Ψυχολογία τοῦ βῆθους».

Ἄλλ' ἡ Persona συνοδεύεται ἀναποφεύκτως ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου πρὸς αὐτὴν Σκιᾶς αὐτῆς, ἣτις ἀποτελεῖται ἐξ ἀδυναμιῶν, ἐκ σφαλμάτων καὶ ἐλαττωμάτων. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, λαμβανόμενος ὡς ὅλον, εἶναι ὀλιγώτερον τέλειος καὶ ὀλιγώτερον ἀγαθὸς παρ' ὅσον φαντάζεται ἢ ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι.

Ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος συνηθέστατα προσπαθεῖ νὰ ἀπωθῇ εἰς τὸ ἀσυνειδήτουν τὸν ἐν ἑαυτῷ κατώτερον ἄνθρωπον¹, τὴν σκιὰν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γινώσκῃ, ὅτι οὕτως ἀναγκάζει αὐτὴν νὰ γίνεταί ἐπαναστατική. Ἐὰν μειονεξία τις γίνεταί συνειδητή, ὑπάρχει πάντοτε ἡ δυνατότης νὰ διορθώῃ τις αὐτήν. Πρὸς δὲ τούτοις αὕτη διατελεῖ πάντοτε ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἄλλα διαφέροντα, ὥστε νὰ εἶναι πάντοτε δυνατόν νὰ τροποποιηθῇ ἐπωφελῶς. Ἄλλ' ἐὰν αὕτη ἀπωθῇται καὶ διατελῇ ἀπομεμονωμένη ἀπὸ τὴν συνειδήσιν, οὐδέποτε ὑπάρχει ἐλπίς διορθώσεως. Σκιὰ διατελοῦσα ἐν ἀπωθήσει ἔχει διαβολικὰς δυνάμεις, ὁρμωμένας ἐκ τοῦ ἀσυνειδήτου.

Ἄν ἄνθρωπός τις εἶναι καλῶς προσηρμοσμένος καὶ πρὸς τὸν ἔξω κόσμον καὶ πρὸς τὸν ἰδικόν του ἐσωτερικόν, τότε ἡ Persona εἶναι μὲν ἀναγκαῖος, ἀλλὰ καὶ ἑλαστικὸς προστατευτικὸς προμαχών, ὅστις ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν σχετικῶς φυσικόν, σύμμετρον καὶ εὐχολον τρόπον συναναστροφῆς μὲ τὸν ἔξω κόσμον. Ἄλλ' εἶναι δυνατόν πολλάκις νὰ ἀποβαίῃ αὕτη ἐπικίνδυνος· διότι ἔνεκα τῆς ἀκόπου εὐκολίας, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκρύπτῃ τις τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ φύσιν ὀπισθεν τοιοῦτου τρόπου προσαρμογῆς, ὅστις ἔχει γίνεῃ ἕξις, ἡ Persona χάνει πᾶσαν ἑλαστικότητα, γίνεται παγία, δρᾷ αὐτομάτως καὶ καταντᾷ κατὰ τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τῆς λέξεως προσωπίς (μάσκα), ὀπισθεν τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος φθίνει καὶ βαίνει πρὸς πλήρη ψυχικὴν κένωσιν.

Ἡ ἐξατομίκευσις (Individuation) διὰ τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Γιούγκ ἔργον σπουδαιότατον τοῦ ἀνθρώπου. Λέγεται δὲ ἐξατομίκευσις ἡ ἄνοδος τοῦ ταυτοῦ (selbst), δηλαδὴ τοῦ κέντρου τῆς ὅλης ψυχῆς, ἐκ τῆς ἀσυνειδήτου δρώσεως αὐτοῦ εἰς συνειδητήν. Ἐξατομίκευσις ἐπιδιώκει τὴν ἄρσιν τῆς ἀσυμφωνίας πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀπωθημένων καὶ ἀσυνειδήτως δρώντων μελῶν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῆς κατ' ἐλευθέραν ἀπόφασιν ἀπορρίψεως ἢ ἀποδοχῆς αὐτῶν ἢ συμβιβασμοῦ μὲ τὰ ἀρχῆθεν συνειδητά.

Εἶναι δὲ ἀναγκαῖα ἡ ἐξατομίκευσις ὅχι μόνον ὡς μέσον ἰσέσεως ψυχικῆς ταραχῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνωτερον ἰδεῶδες, ὡς ἰδέα τοῦ ἀρίστου, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ πράττῃ τις.

Ἐὰν οὕτω δι' ἰδίων προσπαθειῶν ἢ καὶ διὰ ξένης βοήθειας ἐκπληροῦται ἡ ἀποστολὴ αὕτη τῆς ἐξατομικέσεως, ἐπιτυγχάνεται σημαντικὴ διεύρυν-

1. Τοῦτο ἐκφράζει παραστατικῶς ὁ μῦθος τοῦ Αἰσώπου περὶ τῶν δύο πηρῶν, τὰς ὁποίας φέρεי πᾶς ἄνθρωπος.

σις τῆς συνειδήσεως. Μεγάλα μέρη τῆς σκιάς ἀφομοιώνονται, ἡ Persona, τὴν ὁποίαν καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος στρέφει κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸν κόσμον, εἶναι ἐν μεγάλῳ βαθμῷ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς ἀσυνειδήτους συντελεστάς αὐτῆς καὶ εἶναι τώρα δυνατόν νὰ φέρῃ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος συνειδητῶς καὶ ἐπομένως ἀταράχως ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ.

Τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλει νὰ εἶναι ἀξαναγομένη ἀδιαλείπτως συνειδήσις, ἐπίγνωσις, οὐχὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀσυνείδητον. Τοῦτο ἐκφράζει ἡ ἀκόλουθος εἰκὼν, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Βουδδισμὸς περὶ τοῦ τελείου ἀνθρώπου¹: 'Ὁ Βούδδας προσερχόμενος πρὸς τοὺς μονοχούς, οἵτινες ἀριθμοῦν « τὰς καταπληκτικὰς καὶ ἐξαιρετικὰς ιδιότητας τοῦ ὑπερόχου », καὶ παραμερίζον πάντας μὲ περιφρονητικὴν κίνησιν τῆς χειρὸς λέγει τὰ ἀκόλουθα: « Ἐμπρὸς λοιπόν, ἡμπορεῖτε νὰ ἐντυπώνετε καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν ταύτην ιδιότητα τοῦ τελείου ὡς ἐκπληκτικὴν καὶ ἐξαιρετικὴν » συνειδητῶς ἀνέρχονται, ὧ μοναχοί, συναισθημάτων εἰς τὸν τέλειον, συνειδητῶς συγκρατοῦνται ταῦτα, συνειδητῶς ἀφίνει οὗτος αὐτὰ νὰ βυθίζωνται· συνειδητῶς ἀνέρχονται εἰς τὸν τέλειον σκέψεις, συνειδητῶς συγκρατοῦνται αὗται, συνειδητῶς ἀφίνει οὗτος αὐτὰς νὰ βυθίζωνται. Αὕτη, ὧ μοναχοί, εἶναι ἡ ιδιότης τοῦ τελείου, τὴν ὁποίαν σεῖς ἡμπορεῖτε νὰ ἐντυπώνετε ὡς ἐκπληκτικὴν καὶ ἐξαιρετικὴν ».

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀφυπνίσσεως διὰ τῆς ἄρσεως τῶν ἀντιθέσεων, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συνειδητοποιήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως ἀμφοτέρων τῶν μελῶν αὐτῶν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ βίος διατελεῖ τεταραγμένος καὶ πολλὰκις φέρεται εἰς τὴν καταστροφὴν, πολὺτιμον βοήθημα εἶναι ὄνειρα. Ὁνειρα προάγουν τὴν συνειδητοποίησιν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀπωθουμένων εἰς τὸ ἀσυνείδητον καὶ ἐντεῦθεν συνταρακτικῶς δρώντων μελῶν τῶν ἀντιθέσεων καὶ οὕτω συντελοῦν εἰς τὴν ἴασιν.

Ἐκ τῆς ἐνασχολήσεως αὐτοῦ μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἀντιθέσεων ὀρμώμενος ὁ Γιούγκ προβαίνει εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τῆς συγκρούσεως μεταξὺ Φύσεως καὶ Πνεύματος (konflikt zwischen Natur und Geist), ἥτις ἐμφανίζεται ὡς ἀντίφασις, ἐπειδὴ ἐν τέλει « δὲν κατανοεῖται οὐσία τῶν ψυχικῶν γεγονότων μέχρι τῶν ἐσχάτων ριζῶν αὐτῶν ». Ἡ ἔρευνα δὲ αὕτη ἄγει εἰς ἐν ἐκ τῶν κρισιμωτάτων διδαγμάτων τῆς ὅλης διδασκαλίας τοῦ Γιούγκ. Μετὰ πάθους δηλαδὴ οὗτος στρέφεται κατὰ τοῦ ἐσφαλμένου ἐκείνου ὑποβιβασμοῦ τῶν ψυχικῶν γεγονότων εἰς ἐπιφαινόμενα, ὅστις ἐκράτει ἐν τῇ μηχανοκρατούμένῃ ὕλφρονι ἐπιστήμῃ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῶν θεωριῶν τοῦ Σ. Φρόυντ καὶ τοῦ Α. Ἀντλερ. « Πᾶν, οὔτινος λαμβάνω πεῖσαν, εἶναι ψυχικόν, λέγει ὁ Γιούγκ, πᾶν, ὅπερ εἶναι ποτε δυνατόν νὰ γινώ-

1. Ἴδε G. Pfahler, Der Mensch und seine Vergangenheit, τρίτη ἐκδοσις 1953 (πρώτη 1950).

σκωμεν, ἀποτελεῖται ἐκ ψυχικῆς οὐσίας. Ψυχὴ εἶναι τὸ πάντων πραγματικώτατον ὄν· διότι αὕτη εἶναι τὸ μόνον ἄμεσον. Ἐκ τῆς πραγματικότητος ταύτης εἶναι δυνατόν νὰ ὁρμᾶται ὁ ψυχολόγος, δηλαδή ἐκ τῆς πραγματικότητος τῶν ψυχικῶν γεγονότων. Ἐὰν μεταθέτω τὴν ἔννοιάν μου περὶ πραγματικότητος εἰς τὴν ψυχὴν, ὅπου τῷ ὄντι αὕτη ἔχει τὴν θέσιν της, αἴρεται οὕτως ἡ σύγκρουσις μεταξὺ Φύσεως καὶ πνεύματος, ὡς λόγων ἐξηγητικῶν κ.τ.λ. Ταῦτα γίνονται ψιλὰι σχέσεις καταγωγῆς τῶν ψυχικῶν περιεχομένων, τὰ ὅποια ὠθοῦνται εἰς τὴν συνείδησίν μου»¹.

Προσπάθισα νὰ καταδείξω διὰ τῶν λεχθέντων τὴν κεντρικὴν, ὡς εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν, θέσιν, ἣν κατέχει τὸ πρόβλημα τῶν ἀντιθέσεων ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τοῦ Γιούγκ, ἐνὸς ἐκ τῶν κορυφαίων ψυχολόγων τοῦ αἰῶνός μας. Ἐν παρόδῳ δὲ σκόπιμον κρίνομεν νὰ ὑπομνήσωμεν, πόσον ἐξαίρει τὴν σημασίαν, ἣν κέκτηται τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔν τε τῷ ἀτομικῷ καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, ἕτερος ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ψυχολόγων τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ W. Wundt.

Νομίζομεν, ὅτι ὁ Γιούγκ διερευνᾷ θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως ψυχικοῦ βίου, τὴν ἀρχὴν τῶν ἀντιθέσεων, τόσον εὐρέως καὶ τόσον βαθέως, ὅσον ἕως ὁλίγιστοι.

Οὕτω τὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀντιθέσεων ἱστορικὴ ἐξέτασις, σφόδρα ἐνισχύεται ἐκ τῆς σημασίας, ἣν ἀποδίδουν εἰς αὐτὴν καὶ νεώτεροι κορυφαῖοι ψυχολόγοι. Συγχρόνως δὲ ἐπαυξάνεται καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὸ μέγεθος τῆς βαθυνοίας τοῦ Ἐφεσίου φιλοσόφου.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

1. C. G. Jung, Wirklichkeit der Seele, 1934, σ. 23.